

NAISELLE
tietoa valkovuodosta
ja kutinasta

Kristina Kunttu, LT, Turku

VALKOVUOTO JA KUTINA

Lisääntynyt valkovuoto, ulkosynnytinten kutina ja kirvely ovat tavallisia naisten oireita. Niiden taustalla voi olla monenlaisia syitä. Vuodon lisääntyminen ja muuttuminen on normaalia kuukautiskierron eri vaiheissa, erilaiset fysikaaliset ja kemialliset tekijät saattavat ärsyttää ihoa ja limakalvoja, mutta taustalla voi olla myös tulehduksia.

Liian usein ajatellaan, että "kaikki mikä kutisee on hiivaa". Tämä johtaa turhiin hoitoihin ja hoitokierteisiin.

Lehtisessä käsitellään valkovuodon ja kutinan pääasiallisia aiheuttajia ennen vaihdevuosi-ikää. Muita gynekologisia infektioita käsitellään vain siltä osin, kuin ne aiheuttavat näitä oireita.

FYSIOLOGIAA

Normaalin emätineritteen määrä vaihtelee yksilöiden välillä suuresti ja myös samalla henkilöllä eri tilanteissa tai ajankohtina. Kohdunkaulan rauhaset tuottavat naishormonien säätelemänä pääosan emätineritteestä. Emättimen seinämissä ei ole varsinaisia erittäviä rauhasia, mutta mm. seksuaalisen kiihottumisen vaikutuksesta suodattuu kudostestettä emättimen seinämien limakalvon kautta. Lisäksi emättimen limakalvon uusiutuessa sen pinnasta hilseilee soluja, jotka aiheuttavat vuodon vaalean värin.

Naiset, jotka eivät käytä ehkäisytabletteja, voivat havaita emätineritteen olevan eri tyyppistä kuukautiskierron eri vaiheissa: alkupuolella se on runsasta, kirkasta ja venyvää, ovulaation jälkeen niukempaa ja sameaa, joskaan ero ei aina ole kovin selvä.

MUITA SYITÄ OIREISIIN

FYSIKAALISET JA KEMIALLISET TEKIJÄT

Ulkosynnytinten iho on muita ihokohtia herkempi ärtymään tavallisista asioista, kuten **liiallinen pesu** ja **pesuaineet**. Toistuvien oireiden hoitoon käytetyt voiteet ja emätinpuikot (**hoitokierre**) voivat ärsyttää ihoa ja limakalvoja. Valkovuodon takia jatkuvasti käytetyt **pikkuhousunsuojat** saattavat joskus aiheuttaa oireita. Yötä päivää pidetyt, erityisesti **keinokuituiset pikkuhousut** hautovat ihoa synnyttäen helposti punoitusta ja kutinaa. Hyvin **tiukat farkut** hankaavat ulkosynnyttimiä ja tällainenkin asia voi olla oireiden takana. Atooppista ihottumataipumusta omaavilla myös limakalvot ovat herkemmin ärtymiä.

Nämä tekijät aiheuttavat limakalvojen ärtymystä, kutinaa ja kirvelyä, mutta ehkä myös altistavat hiivatulehdukselle.

ALLERGIAT

Ulkosynnytinten kutinasta kärsivillä potilailla, jotka käyttävät pitkiä aikoja monenlaisia paikallishoitoaineita, on suuri riski kehittää kosketusallergia. Lääkeaineille ja niitä sisältävien voiteiden aineosille reaktiot ovat yleisimpiä. Kortisonivalmisteiden pitkäaikainen, paikallinen käyttö voi aiheuttaa kosketusallergiaa kortikosteroideille. Hajusteallergia on myös aika tavallinen. Kondomiaallergiakin on mahdollista, joskin harvinaista.

NEURODERMATIITTI

Kutinaa aiheuttavat tilat saattavat synnyttää hankaus - kutina kierteen, jolloin iho paksuneee ja ns. jäkälöityy. Tilaa kutsutaan neurodermatiitiksi. Kutinan alunperin aiheuttanut tekijä on useimmiten ohimenevä.

PSYKKISET TEKIJÄT

Psyykkiset syyt saattavat myös aiheuttaa ulkosynnytinten kutinaa, sen lisäksi myös muunlaisia oireita, kuten vihlontaa tai polttelua. Yhdyntäkipu on tällöin yleistä. Epätyydyttävä suhde tai seksuaalisuuteen liittyvät ongelmat voivat olla tilanteen taustalla.

KLAMYDIA

Klamydiainfektiot ovat yleisiä bakteerien aiheuttamia tauteja. Klamydia saattaa tulehduttaa kohdunkaulaa, kohdun sisäpintaa, munatorvia tai -sarjoja. Klamydiainfektioiden vaurioittamat munatorvet on yleinen lapsettomuuden syy.

Klamydiainfektiot ovat salakavalia, sillä ne voivat esiintyä täysin oireettomana, aiheuttaa vain lisääntynyttä valkovuotoa tai ylimääräistä verivuotoa tai esiintyä rajuoireisena alavatsakipuja aiheuttavana kuumeisena tautina.

Klamydia on sukupuolitauti, joka tarttuu vain yhdynnässä. Sen mahdollisuus on pidettävä mielessä, vaikka kontaktista olisi kulunut kuukausiakin. Klamydia hoidetaan antibioottein, hoidon pituus on 7-14 päivää, mutta markkinoille on tullut myös kerta-annoshoitoon sopiva lääke. **Kaikki osapuolet on aina hoidettava.**

TIPPURI

Tippuri on Suomessa paljon harvinaisempi kuin klamydia, mutta tartunnaltaan ja taudinkvaltaan samantapainen. Se on bakteeritauti, joka hoidetaan antibioottein.

KUPPA

Kupan aiheuttama kivuton haavauma saattaa aiheuttaa jonkinlaista kutinaa ja siitä voi erittyä visvaa.

Lisää tietoa YTHS:n kotisivulla www.yths.fi

TULEHDUKSET

HIIVASIENTEN AIHEUTTAMAT TULEHDUKSET

Yleisyys ja taudin synty

Sienet kuuluvat ihmisen elimistöön. Niitä on esim. iholla, suussa, ruuansulatuskanavassa ja emättimessä. Positiivinen emättimen hiivasieniviljely todetaan jopa puolella oireettomista sukukypsässä iässä olevista naisista. Jokainen nainen sairastuu ainakin kerran elämässään hiivasienitulehdukseen, jonka aiheuttajana on tavallisimmin sieni nimeltä *Candida albicans*.

Jos elimistön luonnollinen vastustuskyky heikkenee, hiivasieni alkaa usein lisääntyä ja aiheuttaa oireita. Altistavia tekijöitä on useita:

- **Antibioottihoito** häiritsee sienten ja bakteerien normaalia tasapainoa. Antibioottien tuhosta normaaliin tilaan kuuluvia laktobasilleja, hiivasienet pääsevät lisääntymään.
- **Raskaus ja ehkäisytabletit** saattavat lisätä tulehdustaipumusta immunologisten ja hormonaalisten tekijöiden vaikutuksesta.
- Myös **eräät yleissairaudet**, esim. diabetes, saattavat lisätä tulehdustaipumusta

Oireet

Hiivasieni saattaa tulehduttaa sekä ulkosynnyttimet että emättimen. Oireina ovat kutina, ryynimäinen valkovuoto, joka voi olla niukkaakin, limakalvon punoitus ja arkuus ja usein ulkosynnyttinten kirvely virtsatessa. Kaikki oireet eivät välttämättä esiinny yhtäaikaan.

Diagnostiikka ja hoito

Koska hiivasienitulehduksen kaltaisia oireita saattaa aiheutua useista syistä, pitäisi diagnoosi pyrkiä varmistamaan laboratoriotutkimuksella. Hiivasieni voidaan todeta mikroskopoimalla valkovuotonäytettä (ns. natiivinäyte) tai viljelemällä näytettä 1-2 vrk. Tietenkin erittäin selvissä yksittäisissä - esim. antibioottilähdön jälkeen ilmenevissä - tulehduksissa voi käyttää omahoitoa ilman laboratoriotutkimusta.

Hoidon aiheet ovat siis oireet ja löytynyt hiivasieni. Oireetonta hiivalöydystä ei hoideta. Lievät oireet voivat rauhoittua itsestäänkin.

Perinteisenä hoitona ovat emätinpuikot ja voiteet, kuurin kesto vaihtelee valmistuksesta riippuen 1-10 päivään. Myös suun kautta otettavia 1-3 päivän kuureja on mahdollista käyttää. Miehillä hiivasienitulehdus saattaa aiheuttaa kutisevaa ihottumaa peniksessä, tällöin mies on myös hoidettava. Oireetonta miestä ei tarvitse hoitaa.

Hiivasienitulehdus uusii helposti.

EPÄSPESIFINEN EMÄTINTULEHDUS eli SEKABAKTEERITULEHDUS

(eli Nonspecific vaginitis =NSV eli Bakterivaginoosi =BV)

Epäspesifinen emätintulehdus, josta tässä käytetään lyhennettä NSV, on usean, emättimen normaalikantaan kuuluvan mikrobin lisääntymisestä syntynyt infektio. Tällainen emätintulehdus on hyvin yleinen, sen osuus kaikista emätintulehduksista on jopa puolet. Altistavina tekijöinä pidetään yhdyntöjä ja kierukkaehkäisyä. Ehkäisy pillereillä ei vaikutusta ole.

Oireet

NSV:n tärkein oire on harmahtava, kohtalaisen runsas valkovuoto, johon liittyy epämiellyttävä haju. Siihen saattaa liittyä myös ulkosynnyttimien kutina. Haju on usein potilasta eniten haittaava oire. Se on tyyppinen tympeä kalan haju, joka usein havaitaan voimakkaimmin yhdynnän jälkeen.

Diagnostiikka ja hoito

NSV:n laboratoriotutkimuksessa etsitään valkovuotonäytteestä ns. clue-soluja. Ne ovat emättimen epiteelisoluja, joihin on takertunut runsaasti pieniä bakteereita.

NSV:n hoitoon käytetyt lääkkeet ovat reseptilääkkeitä. Lääkeaineena on metronidatsoli tai klindamysiini, joita voidaan käyttää tabletteina suun kautta tai emätinpuikkoina. Metronidatsolikuurin aikana ei pidä käyttää alkoholia, sillä se voi aiheuttaa pahoinvointia.

Sivulöydöksenä todettua oireetonta NSV:tä ei tarvitse hoitaa. Miehen hoito ei yleensä ole tarpeen.

TRIKOMONASINFEKTIOT

Trikomonas on pieni alkueläin, jonka aiheuttamat infektiot ovat nykyään harvinaisia. Trikomonas tartuu yhdynnässä. Sen oireita ovat vihertävä, kupliva, pahanhajuinen vuoto, punoittavat ärtyneet limakalvot ja kirvely.

Tauti todetaan mikroskopoimalla valkovuotonäytettä, jolloin nähdään liikkuvia siimaeliöitä. Hoitona on suun kautta kerta-annoksena otettava lääkitys. Partneri hoidetaan aina.

HERPES

Herpes on yleisnimitys herpes simplex -viruksen aiheuttamille infektioille, joita esiintyy tavallisimmin suun tai sukuelinten alueella, mutta myös muualla ihosta. Sukuelinherpes saattaa aiheuttaa oireita kohdunkaulassa, ulkosynnyttimissä ja peräaukon seudulla.

Alkuvaiheissaan sukuelinherpeksen oireita ovat kutina ja kirvely infektioalueella. Sen lisäksi ilmaantuu kuitenkin pian runsaasti pieniä punaisia aristavia paukamia, jotka muuttuvat noin vuorokaudessa kellertävänvalkoisiksi rakkuloiksi. Nämä puhkeavat nopeasti ja jättävät jälkeensä hyvin kosketusarkoja haavoja. Virtsan joutuminen näihin haavoihin saattaa aiheuttaa sietämätöntä kipua. Herpeksen aiheuttama uusintainfektio on ensitartuntaa lievempi. Sukuelinherpes saattaa lisätä valkovuotoa, mutta se ei ole tavallista.

Herpeksen toteamiseksi laboratoriossa on rakkulasta saatava näyte mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

KONDYLOMA eli VISVASYYLÄ

on papillomavirusinfektio, joka ei aiheuta valkovuotoa, mutta saattaa synnyttää jonkinlaista kutinaa ja/tai pieniä kirveleviä haavaumia viruksen aiheuttaman limakalvovaurion vuoksi. Kondyloomaan liittyvää kutinaa luullaan usein virheellisesti toistuvaksi hiivatulehdukseksi.